

Kopernik byłby zadowolony

O tym, dla kogo jest szlak turystyczny, jakie ma zadania i czy Szlak Kopernikowski spełnia swoje założenia, rozmawiamy z dr inż. Anną Hakuć-Błażowską z Katedry Turystki, Rekreacji i Ekologii na Wydziale Geoinżynierii UWM.

Rozmawiał: Lech Kryształowicz

Szlak Kopernikowski ma już pół wieku. Czy jest on znany i dobrze wykorzystywany do celów turystycznych?

Z tego, co wiem, to ostatnio nie przeprowadzano badań dotyczących rozpoznawalności i wykorzystania tego szlaku jako produktu turystycznego. Istnieją publikacje dotyczące procesów projektowych dotyczących innowacyjnych usług na Szlaku Kopernikowskim czy analiza znajomości miejsc poświęconych Kopernikowi wśród młodego pokolenia. Samorząd województwa warmińsko-mazurskiego przeprowadził co prawda ewaluację strategii rozwoju turystyki w naszym regionie do roku 2025, w której są pewne oceny szlaku, ale

dotyczą one zgodności szlaku ze strategią. Dlatego trudno powiedzieć, jaka jest rozpoznawalność szlaku i jego wykorzystanie. Mogę co najwyżej pokusić się o moją subiektywną ocenę, jako naukowiec z branży i jako praktykująca turystka, bowiem turystyka to moja praca i hobby.

Jaka jest ta opinia?

W mojej ocenie szlak jest znany i dobrze wykorzystywany, aczkolwiek nie tak, jaki jego pomysłodawcy zakładali. To miał być szlak pieszy. Nie sądzę, aby byli chętni pragnący pokonać go pieszo i w całości. Widzę natomiast, że jego poszczególne fragmenty ludzie rzeczywiście przemierzają pieszo. W okolicach Olsztyna Szlak Kopernikowski biegnie

np. śladem czerwonego szlaku turystycznego PTTK wzdłuż Łyny. To tak malownicze okolice, że jest tam zawsze wielu ludzi - pieszych i rowerzystów. Podobnie jest w innych atrakcyjnych widokowo miejscach, szczególnie wokół miast. A zatem ludzie wykorzystują szlak nie z powodu Kopernika, ale z powodu jego walorów przyrodniczych i krajobrazowych. Obecnie ludzie z tego szlaku, jako poświęconemu osobie Kopernika, korzystają punktowo.

Czyli jak?

Zazwyczaj wybierają jakieś miejsce na szlaku związane z Kopernikiem i je odwiedzają. W innym czasie wybierają inne i też nie wszystkie, bo teraz mało kto ma czas na systematyczne zwiedzanie. A zatem ktoś wybiera Toruń, ktoś inny Malbork albo Frombork. I na tym jednorazowo poprzestaje.

To dobrze czy źle?

Ani tak, ani tak. Ważne, żeby z takiej wyprawy wrócił zadowolony. A wróci zadowolony, gdy w wybranych przez siebie miejscach otrzyma to, czego oczekiwał, a więc pełną informację i dobrą infrastrukturę turystyczną, a najlepiej – jakieś dodatkowe atrakcje. I przyznam, że coraz z tym lepiej.

Co pani ma na myśli?

Na przykład informacja: są już aplikacje oprowadzające po zabytkach. Nie trzeba wynajmować przewodnika, aby się dowiedzieć więcej. Szlak ma swoją stronę internetową i profil na Facebooku, na których oprócz informacji o nim samym, są informacje o aktualnych wydarzeniach, konkursach, grach terenowych, które można na szlaku zrealizować, o zbieraniu monet „CoperniCoinów” za które można dostać gadżety związane ze szlakiem. Pod tym względem, w związku z rocznicą kopernikowską, zagospodarowanie szlaku bardzo się poprawiło. Szkoda tylko, że wyłącznie w województwie warmińsko-mazurskim. Dwa pozostałe województwa pod tym względem niestety bardzo odstają.

A infrastruktura turystyczna?

To już zadanie nie samorządu województwa prowadzącego stronę i profil szlaku, lecz dla gmin i przedsiębiorców z branży. Ale i w tej dziedzinie widać wielką poprawę. Nie brakuje miejsc noclegowych i gastronomii. Miasta wzbogacają swoją infrastrukturę, np. o ścieżki rowerowe, organizują wiele imprez poprawiają estetykę. Pamiętajmy jednak, że całe to zaplecze to duże koszty inwestycyjne, które w jakiejś perspektywie albo muszą się zwrócić, albo przynieść dodatkowy dochód. Bo po co jest szlak turystyczny?

Dla wygody turystów?

Nie, on jest dla przedsiębiorczych mieszkańców. Ma ludzi przekonać, że warto gdzieś przyjechać i wydać tam pieniądze. Ma gospodarczo aktywizować jakiś obszar. Dlatego warto tworzyć szlaki i je promować. Szlak Kopernikowski, to z tego punktu widzenia, bardzo dobry produkt regionalny. Kopernik, jako administrator dóbr, na pewno byłby z niego zadowolony.

SZLAK KOPERNIKOWSKI

upamiętnia postać wielkiego astronoma i jego związki z regionami, w których został wytyczony. Prowadzi przez miejscowości położone w województwach warmińsko-mazurskim, pomorskim i kujawsko-pomorskim. Łącznie ma długość ok. 590 km. Został oznakowany symbolem astrolabium.

– Wędrując szlakiem, można zwiedzać zabytkowe budowle pamiętające czasy wielkiego uczonego, poświęcone mu ekspozycje muzealne, poznawać sekrety wszechświata w planetariach, a nawet prowadzić obserwacje astronomiczne. W obfitujących w atrakcje turystyczne regionach nie brakuje też innych miejsc i obiektów godnych uwagi. Wiele propozycji znajdują dla siebie również amatorzy czynnego wypoczynku - czytamy na stronie internetowej poświęconej szlakowi.

W województwie warmińsko-mazurskim Szlak Kopernikowski wiedzie od południowej granicy regionu przez Kurzętnik, Nowe Miasto Lubawskie i Lubawę, w której podjął decyzję o wydaniu drukiem dzieła swojego życia „O obrotach”.

Szlak przebiega też przez Olsztynek i wiedzie do Olsztyna, gdzie Kopernik pełnił urząd administratora dóbr kapituły warmińskiej, a przez Dywity i Dobre Miasto dociera do Lidzbarka Warmińskiego. Tutaj Kopernik w latach 1503–1510 pełnił funkcję sekretarza i lekarza swojego wuja, biskupa warmińskiego Łukasza Watzenrodego. Kolejne etapy szlaku wiodą przez Ornetę, Pieniężno i Braniewo, aż do Fromborka, gdzie astronom żył i pracował przez blisko 30 lat i gdzie go pochowano.

Dalej szlak prowadzi wzdłuż Zalewu Wiślanego przez Tolkmicko do Elbląga.

Dr inż. Anna Hakuć-Błazowska

zajmuje się m.in. ekonomiczno-społecznymi i przestrzennymi aspektami zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego obszarów pojeziernych, kształtowaniem zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, planistycznymi aspektami kształtowania i ochrony ekosystemów wód powierzchniowych, polityczno-społecznymi uwarunkowaniami ochrony środowiska oraz ekonomicznymi uwarunkowaniami kontrolowanego rozrodu i podchowu ryb.

Szlakiem wielkiego astronoma

Braniewo

Frombork

Tolkmicko

Elbląg

Katedra św. Mikołaja w Elblągu

Pomnik Mikołaja Kopernika u stóp Wzgórza Katedralnego we Fromborku

Kościół św. Marii Magdaleny w Kurzętniku

Lubawskie Centrum Aktywności Społecznej w Lubawie

Lubawa

Nowe Miasto
Lubawskie

Kurzętnik

Truszczyny

Pozostałości gotyckiego ratusza w Pieniężnie

Pieniężno

Muzeum Mikołaja Kopernika we Fromborku

**Lidzbark
Warmiński**

Orneta

Dobre Miasto

Zamek Biskupów Warmińskich w Lidzbarku Warmińskim

Dywity

Olsztyn

Wysoka Brama w Olsztynie

Olsztynek

Bazylika konkatedralna w Olsztynie

Pierwsze wzmianki o Kurzętniku pochodzą z 1291 r. Od 1330 do 1905 r. posiadał on prawa miejskie. Z czasów średniowiecza zachował się tutaj urbanistyczny układ starówki, kościół pw. św. Marii Magdaleny (z ok. 1300 r.) oraz ruiny zamku kapituły chełmińskiej na wysokim wzgórzu.

Do dziedzictwa wielkiego astronoma nawiązuje Fundacja Nicolaus Copernicus, opiekująca się obserwatorium astronomicznym wybudowanym na kurzętnickim wzgórzu i popularyzująca naukę. W drodze na wzgórze można zobaczyć pomnik upamiętniający powstanie pierwszego Szlaku Kopernikowskiego.

Za sprawą Drwęcy latem Kurzętnik przyciąga fanów kajaków, a zimą w ośrodku „Kurza Góra” chętnie bywają narciarze – są tu najdłuższe w regionie trasy zjazdowe (łącznie ok. 2,5 km). Od niedawna atrakcją Kurzętnika jest też wieża widokowa. Różnica wysokości między szczytem budowli a stacją dolną wynosi około 70 metrów.

Ruiny zamku kapituły chełmińskiej

Pomnik upamiętniający powstanie pierwszego Szlaku Kopernikowskiego

Truszczyń

Miejscowość została założona przez biskupa chełmińskiego w 1336 r., ale nie zachowały się żadne zabytki pamiętające dawne czasy. Od 2012 r. działa tu obserwatorium astronomiczne prowadzone przez Fundację Nicolaus Copernicus. Placówka w Truszczyńskich prowadzi badania obiektów i zdarzeń w przestrzeni kosmicznej oraz działalność edukacyjną i popularyzatorską. W osobnym budynku można obejrzeć wystawę na temat Mikołaja Kopernika, kolekcję meteorytów oraz przenośną miniaturę Układu Słonecznego. Fundacja organizuje prelekcje i prezentacje filmów.

Obserwatorium Astronomiczne

Kurzętnik

Gotycki kościół parafialny św. Tomasza Apostoła

Miasto Lubawskie

Nie ma dokumentów poświadczających pobyt Kopernika w Nowym Mieście Lubawskim, ale zdaniem historyków było ono mu znane. Pierwsza wzmianka o założeniu osady pochodzi z 1325 r. Prawa miejskie nadano jej w 1353 r. Wówczas też otoczono ją murami obronnymi z basztami i trzema bramami. W NML wart uwagi jest m.in. gotycki kościół parafialny św. Tomasza Apostoła (1325–30). Czasy średniowiecza pamiętają też fragmenty murów miejskich z basztami bramnymi: Bramą Lubawską oraz Brodnicką. Franciszkański klasztor z XVII w. w Łąkach Bratianskich dziś jest ruiną, ale w czasach świetności był elementem sanktuarium nazywanego „Częstochową Północy” lub „Pruską Częstochową”. Nowe Miasto Lubawskie leży nad Drwęcą, która na całej długości jest rezerwatem przyrody.

Lubawa

Lubawskie Centrum Aktywności Społecznej

Mikołaj Kopernik był w lubawskim zamku u swego przyjaciela, biskupa chełmińskiego, Tiedemana Giesego. W kwietniu 1539 roku przyjechał do niego z pomocą lekarską, a dwa miesiące później odwiedził go wspólnie z Jerzym Retykiem, młodym matematykiem, wysłannikiem Marcina Lutra i Filipa Melanctona. Retykowi przydzielono zadanie zdemaskowania teorii Kopernika, które uchodziły za heretyckie. Gdy się z nimi lepiej zapoznał, stał się ich wielkim zwolennikiem.

To właśnie w Lubawie Kopernik dał się przekonać Giesemu i Retykowi do wydania drukiem dzieła „O obrotach”. Sama Lubawa po raz pierwszy pojawiła się w dokumentach z 1216 roku. Wiadomo też, że od 1257 r. wraz z okolicznymi terenami przeszła w ręce biskupów chełmińskich. Umożliwiło to jej intensywny rozwój i uzyskanie praw miejskich w 1311 r. Biskupi wybudowali tu zamek, który do 1773 r. stanowił ich rezydencję. Rozebrano go po pożarze na początku XIX w. Zachowane fragmenty murów w ostatnich latach odrestaurowano i otwarto tu Lubawskie Centrum Aktywności Społecznej.

Inne zabytki miasta to: gotycki kościół św. Anny, fragmenty fortyfikacji miejskich z dwiema gotyckimi basztami, późnorennesansowy kościół św. Jana Chrzciciela i św. Michała Archanioła oraz drewniany barokowy kościół św. Barbary.

Tuż za Lubawą znajduje się też Sanktuarium Matki Boskiej Lipskiej. Kult maryjny w tym miejscu był wzmiankowany już w XV w. Z tą miejscowością wiąże się też legenda o zaprojektowaniu lubawskiego wodociągu (którym sprowadzono wodę ze źródła w Lipach) przez Mikołaja Kopernika. Niestety, na jej potwierdzenie brak dowodów.

Na wschód od miasta rozciąga się Park Krajobrazowy Wzgórz Dylewskich z Dylewską Górą (312 m n.p.m.) – najwyższym wzniesieniem północno-wschodniej Polski.

Olsztyniek

Choć nie ma dowodów na to, że Kopernik był w Olsztynku, w położonym niedaleko Olsztyna mieście zachowało się kilka budowli, które pamiętają czasy wielkiego astronoma.

Olsztyniek uzyskał prawa miejskie w 1359 r. Rozwinął się on przy wcześniej wzniesionym zamku krzyżackim, w którego przebudowanych skrzydłach obecnie działa szkoła. W gotyckim kościele z XIV wieku mieści się dziś także Salon Wystawowy Muzeum Budownictwa Ludowego.

W znanym i lubianym przez turystów skansenie, jednym z najstarszych w Polsce, zebrano ponad 70 obiektów dawnej architektury wiejskiej. W ratuszu działa z kolei Multimedialne Muzeum Obozu Jenieckiego Stalag IB i Historii Olsztynka. Jednym z najczęściej odwiedzanych miejsc jest tu też huta szkła artystycznego.

Malownicze okolice miasta zachęcają do czynnego wypoczynku. Szczególnych wrażeń dostarczają spływy kajakowe rzeką Łyną i jej urokliwym dopływem Marózką.

Gotycki kościół z XIV w.

Zamek krzyżacki, w którym obecnie działa szkoła

Zamek Kapituły Warmińskiej

Olsztyn

W Olsztynie Mikołaj Kopernik bywał jako wizytator kapituły warmińskiej już w 1511 r. Jako administrator dóbr kapituły na zamku w Olsztynie przebywał w latach 1516–19 i 1520–21. Do jego obowiązków należało m.in. zasiedlanie wsi nowymi osadnikami. W rękopisie „Lokacje łańców opuszczonych”, znajdujemy zapisy o odwiedzinach w 43 warmińskich wsiach. Na zlecenie biskupa warmińskiego Fabiana Luzjańskiego w 1517 r. Kopernik napisał rozprawę o reformie pieniądza, którą dwa lata później rozwinął w traktat „Zasady bicia monety”. W 1520 r. przygotował zamek i miasto do obrony przed spodziewanym atakiem Krzyżaków, dzięki czemu w styczniu 1521 roku odparto szturm krzyżackiego oddziału na mury miejskie w okolicach Furty Młyńskiej. Przez kolejne dwadzieścia lat astronom bywał tu wielokrotnie.

Na olsztyńskim zamku Kopernik zostawił po sobie tablicę astronomiczną, na ścianie krużganku w skrzydle gotyckim.

– Nie mamy pewności, do czego mu służyła, jak ją wykonał i jak z niej korzystał. Jedną z hipotez mówi, że za pomocą tej tablicy wyznaczał moment równonocy wiosennej. Promień słońca na ścianę rzucało mu

lustro, a on nanosił punkty, po czym połączył je ciemnoczerwoną linią. Czy tak było rzeczywiście – nie wiemy, bo o ile

Kopernik opisał swoje przyrządy astronomiczne, o tyle opisu tej tablicy jednak nigdzie nie znaleziono w jego dokumentach – mówi Michał Kulpa asystent w Dziale Historii Etnologii Muzeum Warmii i Mazur, specjalizujący się w życiu i twórczości Kopernika.

Michał Kulpa zaprasza na czasową wystawę pt. „Czas i praca Kopernika”, na której znajduje się wiele ciekawych eksponatów przybliżających tego najważniejszego mieszkańca olsztyńskiego zamku.

W muzeum zamkowym do jesieni można także oglądać cztery inkunabuly Kopernika wypożyczone z biblioteki „Hosianum”.

Sam Olsztyn uzyskał prawa miejskie w 1353 r. Wtedy też zakończono budowę zamku. Innymi zabytkami z gotyckim rodowodem są w mieście: bazylika św. Jakuba Apostoła, kościół św. Wawrzyńca, Stary Ratusz, Wysoka Brama oraz fragmenty murów miejskich. Poza tym zachowały się m.in.: Kaplica Jerozolimską z XVI w., siedem kościołów i kaplic z XIX i początku XX w. oraz dom przedpogrzebowy gminy żydowskiej (Bet Tahara). W zamkowym parku stoi odsłonięte w 1916 r. popiersie Kopernika, wykonane przez berlińskiego rzeźbiarza Johanesa Götza. Przed wejściem do zamku w 2003 r. ustawiono rzeźbę Kopernika, autorstwa Urszuli Szmyt. Ma on formę ławeczki – można na niej przysiąść razem z astronomem i pozo- wać do zdjęć.

Pomnik Kopernika przed wejściem do zamku

Tablica astronomiczna na olsztyńskim zamku

Wielkie Planetarium w Olsztynie

W hołdzie wielkiemu uczonemu, w pięćsetną rocznicę jego urodzin (1973 r.) w Olsztynie oddano do użytku planetarium. Nieopodal urządzono też obserwatorium astronomiczne.

Dywity leżą na szlaku podróży służbowych Mikołaja Kopernika. Na terenie obecnej gminy Dywity astronom bywał podczas swoich dwóch pobytów w Olsztynie. W dziesięciu tutejszych wsiach dokonywał lokacji nowych osadników. Oprócz samych Dywit były to: Brąswałd, Kieźliny, Ługwałd, Myki, Pistki (w pobliżu Spręcowa, obecnie nieistniejąca), Słupy, Spręcowo i Zalbki (w latach 1517–1519) oraz Redykajny (w 1521 r.).

Wieś Dywity po raz pierwszy była wzmiankowana w zachowanych dokumentach w 1354 r. Zachował się tu neogotycki kościół św. Apostołów Szymona i Judy Tadeusza, wybudowany w latach 1894–1897 w miejscu świątyni średniowiecznej (dolne kondygnacje wieży są gotyckie, z XIV w.). Innym zabytkiem jest kapliczka z dzwonnicką z 1888 r. W tutejszej szkole podstawowej uruchomiono obserwatorium astronomiczne z obrotową kopułą o średnicy 3,8 m.

Dywity leżą w widłach rzek Łyny i Wadąga, udogodnieniem dla miłośników kajaków są przystanie na szlaku Łyny – w Olsztynie, Brąswałdzie i Cerkiewniku (Kłódce).

Dywity

Kościół św. Apostołów Szymona i Judy Tadeusza

Obserwatorium astronomiczne w szkole podstawowej

Dobre Miasto

Baszta Bociania

Trasą przebiegającą przez Dywity

Kopernik musiał podróżować wielokrotnie – m.in. w sierpniu 1538 r. podczas objazdu z nowym biskupem warmińskim Janem Dantyszkiem.

W istniejącym od 1329 r. mieście pozostałością średniowiecznych fortyfikacji są fragmenty murów i Baszta Bociania. Urządzono w niej ekspozycję historyczną, a w jej pobliżu utworzono w kilku kamienicach Skansen Miejski, w którym utworzono warsztaty rzemieślnicze z początku XX w. Znajduje się tu też druga co do wielkości świątynia Warmii – gotycka kolegiata Najświętszego

Zbawiciela i Wszystkich Świętych (wraz z budynkami kolegiackimi). W późnobarokowej kaplicy dziś znajduje się greckokatolicka cerkiew św. Mikołaja, a kościół ewangelicki z XIX w. pełni funkcję biblioteki.

W pobliskim Głotowie znajduje się sanktuarium z barokowym kościołem i kalwarią wzorowaną na jerozolimskiej, a w Smolajnach zachował się barokowy pałac biskupów warmińskich.

Miasto leży nad Łyną, stanowiącą najdłuższy szlak kajakowy regionu. Uprawianie turystyki kajakowej ułatwiają przystanie w Cerkiewniku (Kłódce), Dobrym Mieście, Smolajnach i Łaniewie.

Gotycka kolegiata Najświętszego Zbawiciela i Wszystkich Świętych

Lidzbark Warmiński

Na lidzbarski dwór swojego wuja, biskupa Łukasza Watzenrodego, Kopernik po raz pierwszy przybył na przełomie 1495 i 1496 r., w związku z próbą objęcia funkcji kanonika warmińskiego. Po przyjeździe na Warmię na stałe w 1503 r. mieszkał w lidzbarskim zamku do 1510 r., pełniąc obowiązki osobistego sekretarza i lekarza biskupa. Później przyjeżdżał w odwiedziny.

Pod okiem wuja szkolił swoje talenty dyplomatyczne. Uczestniczył w zjazdach stanów pruskich i negocjacjach polsko-krzyżackich. Świadom pomocy okazanej przez wuja, to właśnie jemu zadedykował astronom swoje pierwsze wydane drukiem dzieło – tłumaczenie z greki na łacinę tomu listów bizantyjskiego pisarza Teofilakta Symokatty.

Lidzbark Warmiński jest miastem od 1308 r., a w latach 1350–1795 pełnił funkcję stolicy Warmii.

Warto zwiedzić lidzbarski zamek, w którym mieszkał Kopernik, i sprawdzić, dlaczego wzniesiona w latach 1350–1355 budowla bywa nazywana „Wawelem Północy”. Na szczególną uwagę zasługują Wielki Refektarz i kaplica z rokokowym

wyposażeniem. Pamiątek należących do astronoma w tym oddziale Muzeum Warmii i Mazur jednak nie znajdziemy. Zobaczymy za to spuściznę po innych wielkich mieszkańcach lidzbarskiego zamku – biskupach: Stanisławie Hozjuszu,

Marcinie Kromerze, Andrzeju

Batorym, królewiczu Janie Olbrachcie

Wazie, Janie Stefanie Wydźdze, Michale Stefanie Radziejowskim, Andrzeju Ch. Załuskim, Adamie St. Grabowskim i oczywiście po biskupie-poecie Ignacym Krasickim.

Podczas jednego z ostatnich remontów konserwatorzy odkryli wydrapane w tynku centryczne okręgi. Za ich twórcę uznano natychmiast młodego Kopernika, który podobno już na początku kariery astronomicznej mógł, choć nie ma na to dowodów, kreślić podstawy swej teorii.

Innymi

gotyckimi zabytkami

miasta są: kościół kolegiacki św.

Piotra i Pawła z klasztorem oraz Wysoka Brama. W klasycystycznej Oranżerii Krasickiego (początek XVIII w.) obecnie mieści się ośrodek kultury. Na uwagę zasługują też kościoły: Podwyższenia Krzyża (koniec XVIII w.) i ewangelicki (początek XIX w., obecnie cerkiew prawosławna) oraz XIX-wieczny ratusz.

Do propozycji rekreacyjnych miasta należą atrakcje wodne – zarówno te czekające w Termach Warmińskich, jak i kajakarskie spływy Łyną i Symsarną.

Ratusz

Orneta

Przez Orneta Kopernik przejeżdżał w trakcie swoich podróży służbowych, w tym na pewno w sierpniu 1538 r. podczas objazdu z biskupem Janem Dantyskiem.

Orneta była miastem już przed 1313 r., a w latach 1341–50 pełniła funkcję siedziby biskupów warmińskich. Ze względu na unikatowe zabytki jest nazywana „perłą architektury warmińskiej”. Czasy Kopernika pamiętają tu ratusz oraz kościół św. Jana Chrzciciela i św. Jana Ewangelisty. Są tutaj również pozostałości murów obronnych z XIV w. i piwnice rozebranego zamku, na których w XIX w. zbudowano szkołę. Piękne barokowe kościoły można podziwiać w sanktuariach w pobliskich Krośnie i Chwałęcinie.

Z Ornety do Lidzbarka Warmińskiego wiedzie ścieżka rowerowa o długości 28 km, wytyczona na nasypie dawnej linii kolejowej. Na trasie brak stromych wzniesień i spadków.

Pieniężno

W zamku kapituły warmińskiej Kopernik bywał wielokrotnie, m.in. w latach 1517–1519, kiedy dokonywał lokacji osadników w okolicznych wsiach (Kumajny, Lubianka, Łajsy, Łoźnik, Miłkowo, Osetnik, Pełty, Radziejewo, Wopy).

Zamek powstał jako gotycki, ale był wiele razy przebudowywany, a od II wojny światowej pozostaje w ruinie.

W istniejącym od 1312 r. mieście zachowały się pozostałości gotyckiego ratusza (w rekonstrukcji) oraz kościół św. Apostołów Piotra i Pawła z XIV w. i świątynia z XVII w. (obecnie pełniącą funkcję greckokatolickiej cerkwi św. Michała Archanioła). Przy tutejszym seminarium działa Muzeum Misyjno-Etnograficzne Księża Werbistów.

Przez Pieniężno przebiega Wschodni Szlak Rowerowy Green Velo. Ma on łączną długość 395 km w województwie warmińsko-mazurskim i kolejne blisko 1600 km w czterech innych.

Kościół św. Apostołów Piotra i Pawła

Ruiny zamku kapituły warmińskiej w Pieniężnie

Braniewo

Wieża bramna, pozostałość zamku biskupiego

W Braniewie, najstarszym mieście Warmii (prawa miejskie od 1254 roku), Kopernik przeżył trudne chwile w styczniu 1520 r. – Krzyżacy zajęli miasto, a on prowadził z nimi negocjacje jako poseł biskupa warmińskiego Fabiana Luzjańskiego. Był tutaj również w sierpniu 1538 r. z Janem Dantyskiem, a także w czerwcu 1541 r. na naradzie z tymże biskupem.

W latach 1250–1341 r. Braniewo pełniło funkcję stolicy Warmii. Do końca XVIII w. było też jedynym warmińskim portem morskim.

Wśród miejsc wartych zobaczenia trzeba wskazać odbudowany gotycki kościół św. Katarzyny. Z zamku biskupiego zachowała się jedynie wieża bramna. Innymi zabytkami Braniewa są kościoły: Krzyża Św. (XVIII w.), św. Trójcy (XVI w., obecnie cerkiew greckokatolicka) i św. Antoniego (XIX w.), oraz kolegium jezuickie, klasztor katarzynek i spichlerz tzw. mariacki (XVII w.).

Przez Braniewo przepływa Pasłęka, wpadająca do Zalewu Wiślanego, co tworzy dogodne warunki do uprawiania sportów wodnych. Miasto leży na Wschodnim Szlaku Rowerowym Green Velo.

Wahadło Foucaulta w Wieży Radziejowskiego

Wzgórze Katedralne

Frombork

We Fromborku w lipcu 1501 r. astronom przyjął godność kanonika warmińskiego i mieszkał tutaj (z przerwami na pobyt w Olsztynie i krótsze wyjazdy) od końca 1510 r. aż do swojej śmierci.

Na fromborskim Wzgórzu Katedralnym uczony kupił basztę, do dzisiaj znaną jako Wieża Kopernika. Poza murami kompleksu miał kanonię. Tam, w ogrodzie, urządził stanowisko do prowadzenia obserwacji nieba (tzw. pavementum), ale jego śladów nie udało się do tej pory odnaleźć. Obserwacje wykorzystywał przy pracach nad reformą kalendarza juliańskiego, do udziału w których został zaproszony przez uczestników soboru laterańskiego w 1513 r., oraz oczywiście przy pisaniu kolejnych rozdziałów „O obrotach”.

W tutejszej katedrze znajduje się grobowiec astronoma, urządzony w 2010 r. po naukowym potwierdzeniu, że znalezione szczątki rzeczywiście do niego należały.

W Muzeum Mikołaja Kopernika, które założono w 1912 r., jest wiele ciekawych eksponatów, ale autentycznych pamiątek po astronomie próżno szukać.

– Kopernik miał niewiele rzeczy osobistych. Zapisał je kapitule lub rodzinie. Nic z nich się nie zachowało – mówi kustosz Jagoda Semków. – Miał książki. Te, które pozostały we Fromborku, ukradli Szwedzi w czasie „potopu”. Część jego księgozbioru znajduje się w Olsztynie w bibliotece archidiecezjalnej i bibliotece „Hosianum”.

Na wystawach czasowych w muzeum można zobaczyć, jak wyglądała kuchnia, sypialnia i gabinet w czasach Kopernika. Stała wystawa pokazuje zaś przyrządy astronomiczne, którymi on i jego następcy się posługiwali. Są to jednak rekonstrukcje.

Astrolabium

Frombork

uzyskał prawa miejskie w 1310 r.

Był i nadal jest siedzibą kapituły warmińskiej, a w latach 1795-1945 pełnił również funkcję stolicy biskupiej. Spolszczona nazwa Frauenburg (Zamek Pani) odnosi się do Najświętszej Marii

Panny, patronki świątyni zbudowanej na Wzgórzu Katedralnym. Poza tym kompleksem zachowały się inne gotyckie budowle: szpital św. Ducha, Wieża Wodna, dawny kościół św. Mikołaja. Inne zabytki to: kanonnie z XVII-XIX w. i pałac biskupi z XIX w.

Wzgórze Katedralne jest jedyną na świecie dobrze zachowaną średniowieczną warownią katedralną. Góruje nad nią gotycka Archikatedra Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny i św. Andrzeja Apostoła, wzniesiona w latach 1329-88. To największy kościół Warmii. Jej obecne wyposażenie jest głównie barokowe. Bogato zdobione organy pochodzą z XVII w.

Inne budowle wzgórza – pałac biskupi, budynki kustodii, kurii i wikariatu, Wieża Kopernika – powstawały także głównie w XIV w. Później wzniesiono Wieżę Radziejowskiego (XVII w.).

Obecnie w kompleksie działają Muzeum Mikołaja Kopernika oraz Muzeum Pomnika Historii Frombork Zespół Katedralny, które m.in. udostępnia turystom archikatedrę. Pod opieką pierwszej placówki są: planetarium w Wieży Radziejowskiego oraz Park Astronomiczny z obserwatorium na Górze Żurawiej ok. 2 km od Fromborka. W szpitalu św. Ducha urządzono dział historii medycyny tego muzeum.

Istnieje duże prawdopodobieństwo, że w Tolkmicku Mikołaj Kopernik był wraz ze swoim wujem Łukaszem Watzenrode w kwietniu 1508 r. Biskup spotykał się tam z przedstawicielami miast: Gdańska, Elbląga i Torunia, więc wydaje się, że obecność osobistego sekretarza byłaby wówczas na miejscu.

Z czasów średniowiecza zachowały się w Tolkmicku fragmenty murów obronnych z basztą (XIV w.), kaplica cmentarna i kościół św. Jakuba Apostoła (XV w.). XIX-wiecznym zabytkiem jest kościół pw. Matki Boskiej Anielskiej.

W budynku ratusza działa Muzeum Regionalne z wystawą stałą pt. „Śladami przeszłości”. Ekspozyty tam zebrane pochodzą z wykopaliisk archeologicznych prowadzonych na Wysoczyźnie Elbląskiej.

Z portu w Tolkmicku można wyruszyć w rejs m.in. do Krynicy Morskiej na Mierzei Wiślanej. Miasto leży w granicach Parku Krajobrazowego Wysoczyzny Elbląskiej. Przebiega przez nie Wschodni Szlak Rowerowy Green Velo.

Kościół św. Jakuba Apostoła

Tolkmicko

Mikołaj Kopernik odwiedzał Elbląg wiele razy, m.in. w styczniu 1504 r. W maju tego samego roku uczestniczył w hołdzie władz Elbląga składanym królowi. Wówczas też występował jako świadek ogłoszenia wyroku w sprawie... rozwodowej. Kolejne wizyty, w 1506 i 1507 roku, związane były ze zjazdami stanów Prus Królewskich. W dokumentach można odnaleźć też wzmianki o elbląskich wizytach astronoma w 1529 r. i w 1530 r. Podczas tej ostatniej Kopernik tłumaczył z polskiego wystąpienia posła królewskiego Jana Balińskiego. W 1531 r. uczony stał się jednym z bohaterów ośmieszającej maskarady w mieście. Podobny cel miała wydana w 1541 r. komedia „Błażnimędrzec” autorstwa Wilhelma Gnapheusa, rektora tutejszego gimnazjum, ale zdania dotyczące tego, czy jej bohaterem jest postać wzorowana na Koperniku, są podzielone.

Elbląg, kiedyś ważny port morski, to najstarsze miasto w województwie warmińsko-mazurskim – został założony w 1237 r., prawa miejskie uzyskał w 1246 r. W panoramie elbląskiej starówki dominuje gotycka katedra św. Mikołaja. Inne zabytki z tego okresu to m.in.: Brama Targowa, kościoły św. Ducha, dominikanów (obecnie galeria sztuki), Bożego Ciała, św. Jerzego i św. Antoniego, a także przejście pomiędzy kamienicami zwane Ścieżką Kościelną.

Z kompleksu XIII-wiecznego zamku krzyżackiego pozostały nieliczne budowle. Obecnie znajdują się w nich ekspozycje Muzeum Archeologiczno-Historycznego.

W Elblągu ma swój początek Kanał Elbląski. Wyjątkowa w skali światowej droga wodna liczy sobie wraz z odnogami ponad 150 km. Statki pokonują różnicę poziomów wynoszącą ok. 100 m dzięki pięciu pochylniom. Zbudowanym w latach 1844–1881 kanałem można dopłynąć do Ostródy i Starych Jabłonek oraz Iławy i Zalewa.

W granicach miasta leży część Parku Krajobrazowego Wysoczyzny Elbląskiej. Elbląg to też punkt początkowy Green Velo. Chwile wytchnienia można znaleźć w Bażantarni – parku leśnym ze szlakami turystycznymi i pomnikami przyrody.

Źródło: <https://szlakkopernikowski.pl>, red.

Fot. K. Wróblewska

Elbląg

Widok z Bramy Targowej na elbląską starówkę z dominującą katedrą św. Mikołaja